

NICOLAE DABIJA – „LĂSAȚI SALCĂMUL SĂ-NFLOREASCĂ!”

Dincă Daniel Florin, prof. dr.,
Colegiul Național Pedagogic „Ștefan cel Mare”, Bacău

Dacă treci Prutul cu piciorul sau dacă îl sari cu gândul, ai norocul să ajungi într-un spațiu cultural în care vei descoperi două piscuri ale spiritului creator hrănit din limba „vechilor cazanii” („Pătrund în noi cuvintele străvechi: / ca umezeala-n muntele de sare” – „Cuvinte străvechi”), primul fiind Grigore Vieru, o „trestie pascaliană”, iar al doilea – Nicolae Dabija, acel „rug aprins care arde într-o nemistuire poetică autentică” (Antonie Plămădeală – în Nicolae Dabija, *Făclia credinței*, p. 86).

Ce ar trebui să reținem dintr-o posibilă biobibliografie a scriitorului N. Dabija, a poetului dotat cu *Ochiul al treilea*, a publicistului din *Manifest de unire*, a romancierului dându-ne *Tema pentru acasă* ori recomandându-ne *Nu vă îndrăgostiți primăvara?* Poetul a văzut lumina zilei în 1948, nu departe de Căinarii lui Mateevici, în satul Codreni, fost Bișcotari, unde: „Grâul când pe șes ardea cu pară / și mureau aezi pe manuscrise, / mierea-n stup când se făcea amară / – Patria aicea nu murise.” („Codri la Codreni”), „într-o bibliotecă”, în casa bunicilor materni Ana și Ioan Dabija: „Afirmasem într-un interviu că eu m-am născut într-o bibliotecă. Atunci când am deschis ochii, i-am deschis pe niște cărți: cărți pe sub paturi, cărți pe sub masă, cărți, cărți, cărți în toată casa bunicilor mei – Ioan și Ana Dabija – unde am văzut lumina zilei. Ce se întâmplase? Unchiul meu, arhimandritul Serafim Dabija, stareț al mănăstirii Zloți, înainte de a fi arestat în 1947 și condamnat la ani grei de Siberie «pentru că a construit o mănăstire în scopuri antisovietice» (așa scrie în sentință), a reușit să salveze uriașa bibliotecă mănăstirească.” (Nicolae Dabija, „Poezia e un gest de protest contra dezordinii lumii”, în *Convorbiri literare*, mai 2014)

Deci Nicolae Dabija descinde dintr-o familie care a cunoscut – prin cei doi consangvini, îi avem în vedere pe Serafim Dabija și pe Nicodim Onu – calvarul deportărilor în Siberia, ceea ce i-a fost –

probabil, în vârtejul anilor – motiv de mândrie poetului cu vocație de tribun, care și astfel și-a văzut legitimată bătaia de a fi un român întreg: prin ideea de moștenire directă, prin sângele neamului său, a conștiinței de obârșie comună a conaționalilor de pe malurile Prutului, de tricolor și de grafie latină, de limbă română și de reîntregire a ființei naționale.

Student al Universității de Stat din Chișinău (1966–1972), la Facultatea de Ziaristică, viitorul „fotograf de fulgere” a fost exmatriculat – împreună cu Ion Vicol, Aurelian Silvestru și Vasile Romanciuc – pentru activitatea lor antisovietică, proromânească, el fiind reprimat în 1970, însă la Facultatea de Filologie, atunci învățând acesta, revoltatul din Codreni, lecția solidarității („În anul trei, când patru studenți – subsemnatul, Aurelian Silvestru, Vasile Romanciuc și Ion Vicol – au fost exmatriculați, toată grupa, caz unic în fosta URSS, a scris cerere să plece din universitate.” – Nicolae Dabija, „Poezia e un gest de protest [...]”), pe care o va repeta în alte cazuri, al confratelui său Grigore Vieru, cel ce a avut parte de „*asasini morali, calomniatori de profesie*” (Tudor Nedelcea, „*O mârșavă și repetată calomnie*”, în *Poetul ca Apostol. Nicolae Dabija – 65. Eseuri. Referințe critice*, p. 218), așa cum rezultă din vehemente articole „*Asasinii lui Vieru*”, „*Cei care colaborează cu Moldova Suverană colaborează cu asasinii lui Grigore Vieru*”, „*Asasinii lui Vieru ies la rampă...*” și „*Asasinarea lui Vieru*”.

Drama celui ce în 1969 fusese izbit de valul oportunismului grosier și al lașității imunde, băltind în jurul catedrei universitare, dar și de cnutul cruzimii politicii statale, concentraționare, s-a transformat într-un benefic moment al vieții ostracizatului, pentru că exmatricularea studentului Dabija i-a descătușat energiile poetice, rezultatul fiind vol. *Ochiul al treilea*, lirica devenindu-i acestui nepot al arhimandritului Serafim Dabija o „*aripă*” divină, salvatoare: „*Fără acel moment dramatic, biografia mea ar fi fost incompletă, iar experiența mea de condeier ar fi întârziat. Până la urmă, am ajuns să cred că acea încercare a fost una norocoasă pentru destinul meu ulterior. Cred de atunci că, dacă în viață ești umilit pe nedrept, Dumnezeu numaidecât îți*

va trimite o aripă, ca să te ajute să te ridici.” (Nicolae Dabija, „Poezia e un gest de protest [...]”)

După ce fusese redactor la TV-Chișinău (1972–1975), șef de secție la revista *Nistru* (1975–1984) și redactor-șef la *Orizontul* (1984–1986), Dabija a fost ales – pe 6 mai 1986, la Congresul al VII-lea al Uniunii Scriitorilor din Moldova – redactor-șef al hebdomadarului *Literatura și Arta* („întâia publicație cu litere românești din republică, tipărită clandestin în halele tipografiei «Editurii Știința»” – Nicolae Dabija, „Începutul istoriei”, în *Făclia credinței*, p. 114), apreciat ca „eveniment unic în istoria revuisticii românești” (Theodor Codreanu, „Precuvintele lui Nicolae Dabija și poetica zborului”, în *Poetul ca Apostol* [...], p. 49).

Autorul *Mierlei domesticate* – ca redactor-șef al săptămânalului *Literatura și Arta* – avea să-și exercite atributele de *poeta vates*, neuitând că *Renașterea Națională* i-a avut ca protagoniști întâi pe ecologiștii moldoveni („primii au protestat atunci când se plănuise ca Stâncă Mare să fie aruncată în aer, cu piatra ei urmând să fie construite câteva ferme de porci, când se intenționase ca Pădurea Saharnei să fie făcută parchet, când pesticidele și erbicidele deveniseră hrana zilnică a basarabeanului” – Nicolae Dabija, „Începutul istoriei”, în *Făclia credinței*, p. 112), iar pe scriitori – mai apoi, care și-au asumat riscurile lansării în dezbatere a temelor obsesive, însă eludate mult timp („deportările staliniste, foametea organizată din anii 1946–47, rusificarea învățământului, fărâdelegile din cultură, genocidul etnic, rapturile teritoriale, necesitatea revenirii la alfabetul nostru și la denumirile istorice” – Nicolae Dabija, în *Făclia credinței*, p. 113), condeierii stând „în fruntea evenimentelor” și pentru că „nu exista la acea oră o clasă politică națională” în Moldova (Nicolae Dabija, „Anul când lumea a devenit alta”, în *Manifest de unire*, p. 318).

Modestul, îndârjitul, infatigabilul Nicolae Dabija a înțeles că locul său se află în agora, nu în oaza bibliotecii, unde să își îndese „*bumbac în urechi*”, unde să se impermeabilizeze la vaietul cetății, unde să își prostitueze vederea cu oțioase butaforii străine de zilele de mâine ale țării, deoarece într-o istorie tulbure, convulsivă, după cum se prezintă cea contemporană, se ivește rar, chiar foarte rar, acel „*acum*” crucial,

favorabil, care trebuie fructificat rapid, nu ratat, de aceea lecția lui de militantism, pe care zi după zi o predă, sfidează închiderea stihuitorului într-o lirică dezangajată, intimistă până la înăbușire: „*Ce caută poezii în biblioteci, / când ei sunt așteptați pe baricade?! – / poemul ar putea pe murii reci / să ieie locu-oșteanului ce cade. // Poezii din cetatea-asediată, / e locu-acestora pe metereze – sus – / cu opera lor scrisă-n viața toată / și cu poemele ce încă nu le-au spus. // Acum se făurește viitorul, / acel de generații presupus: / nu da, mărite,-ntr-însul cu piciorul / precum păgânii-n chipul lui Iisus.*” („*Cetate asediată*”)

Acest scriitor exemplar – disprețuind pericolele care îi forfotesc în jur („*când moartea-mi face blând cu ochiul, / eu mai învăț să fiu, să fiu...*” – Nicolae Dabija, „*Vârsta de trecere*”; „*își riscă zi de zi nu doar propria viață, ci și pe cea a apropiaților săi*” – Valeriu Matei, „*Destinul unui poet*”, în *Poetul ca Apostol [...]*, p. 210; „*a fost victima unor denigrări, acuzații nefondate și chiar a unor acte de violență, de molestare fizică, în plină stradă, sau la locuința sa*” – Vasile Burlui, „*Nicolae Dabija, un exponent de mare prestigiu al literaturii române din Basarabia*”, în *Poetul ca Apostol [...]*, p. 212) – și-a făcut, din protestele în piață, meterez de Sorocă inexpugnabilă, tinerilor fojgând lângă umerii lui de bătrân carbonar împărțindu-le pâinea cutezanței și făclia viitorului de neam neșândărit, moștenite de la „*mâzgălitorul de biseareci*”, mutilatul, care „*pensula o mânuia cu dinții*”, brațele sale fiindu-i retezate din ordinul invadatorului ofensat („*E drept, ghiaure, că prin iconițe, / mă zugrăvești în Tartar, și îmi faci / pe creștet și-o pereche de cornițe?!*” – „*Zugravul anonim*”), de la voievodul Ștefan cel Mare, pururi invocat („*Încalecă, te așteptăm, mărite, / noi, călărașii și arcașii tăi*” – „*Ștefan cel Mare*”), de la cronicari („*Slovele lor și azi ne înfioară / și lacrimile lor ni-s sărbători*” – „*Cronicarii*”), de la Eminescu, surghiunitul („*Iartă-ne c-atât ne-am fost străini, / dar de astăzi, împlinind un rost, / să sperăm că-n fiecare casă / va găsi Cuvântu-ți adăpost.*” – „*Întoarcerea lui Eminescu*”), de la Alexei Mateevici („*Preot al istui grai împovărat / de doruri, de cântări și de litanii*” – „*Mateevici Alexei*”), de la părinți și bunici: „*Când mă născusem aveam deja un trecut. Trăisem prin părinții și bunicii mei câteva experiențe care nu puteau să nu mă afecteze într-un anume fel.*”

Ele și-au regăsit parțial reflectare în felul meu de a fi, dar și în scrisul meu". (Nicolae Dabija, „*Poezia e un gest de protest [...]*”, în *Convorbiri literare*, mai 2014)

În interviul „*Poezia e un gest de protest contra dezordinii lumii*”, Nicolae Dabija – cel ce „*a contribuit la conștientizarea populației românești din Basarabia*” asupra originii daco-romane, asupra latinității limbii, asupra „*legitimității idealului secular de unitate național-statală*” (Vasile Burlui, „*Nicolae Dabija, un exponent [...]*”, în *Poetul ca Apostol [...]*, p. 214) – se declară fericit, pentru că poate să afirme că „*am scris cărțile pe care aș fi vrut să le citesc*”, iar fericirea îi este infrangibilă, cu toate că maleficitatea unor congeneri îl izbește zi de zi („*este atacat de către unii pseudoziariști, sub pretextul că ar fi fost un colaborator al regimului sovietic și comunist, când, în realitate, el a fost o victimă*” – Vasile Burlui [p. 215]), dar apelul la protejarea vieții scriitorului Nicolae Dabija („*apărați-l de mari primejdii, vicisitudini și opreliști*” – Vasile Burlui [p. 212]) n-ar trebui neglijat.

Fericirea omului Nicolae Dabija își extrage sevele din drama scriitorului Dabija, care și-a văzut „*Moldova de peste Nistru – vechi pământ românesc*” (1990) retras din bibliotecile și din librăriile Transnistriei, laolaltă cu altele, și ars într-o piață din Dubăsari, în 1992, de separatiști și de cazaci. Autodafeul i-a produs poetului Dabija norocul îndoliat al inserării în galeria unor barzi celebri, așa probându-se că obiectivul rezolut al demersului din „*Moldova de peste Nistru – vechi pământ românesc*” fusese atins („*acel foc înghițea scrierile dragi și scumpe ale lui Mihai Eminescu, Vasile Alecsandri, Ion Creangă, Grigore Vieru, Dumitru Matcovschi, Nicolae Dabija*” – P. Soltan, „*Un zeu cu aripile ascunse sub haină*”, în *Poetul ca Apostol [...]*, p. 111).

Ceea ce i s-a întâmplat lui Dabija în 1992, în Dubăsari, n-a fost un accident regretabil, ci expresia unei politici statale, fiindcă rugul mistuind cuvântul scris are vechime în experiența noastră, focul fiind blazonul stirpei lui Gurev, fără frică de Dumnezeu, fără respect față de libertate în toate formele de manifestare, fără de înțelegere pentru multiculturalism și pentru interculturalism: „*Se plimbă, în tăcere, o vreme printre rafturi, ca printr-un labirint al lui Minos. // – Ce dracu' făceau ei cu atâtea cărți? întrebă locotenentul, ca pentru sine. // – Mie*

mi-au spus părinții că de la cărți îți poți pierde mințile, îl completă un soldat tinerel. // – Și la noi era unul care turbase, pentru că citise nu știu ce terfeloage..., zise un altul. // – Le vom distruge mai întâi pe cele periculoase. Le vom scoate de pe polițe și le vom arde, iată, în soba de colo. // (...) // – Locotenentul era specializat în incendieri de biblioteci vrăjmașe: înainte de a ajunge la Chișinău, în toate orașele – Lvov, Strâi, Vilnius, Tallinn, Riga, Cernăuți – în care fusese delegat cu această misiune de mare încredere, se descurcase de minune. // (...) // După câteva ore de trudă în sudoarea frunții, comandantul constată: // – Aici ar trebui un cuptor special. Dacă vom continua în același ritm, neapucă iarna. // – Eu am o propunere, tovarășe locotenent! zise un soldat. Să nu le mai bușim în sobă, că tot le luăm delaolaltă, ci să le dăm foc chiar acolo pe locurile în care se află. // – Bravo! se vede că ai cap care gândește, a conchis ofițerul, apropiind chiar el un chibrit de unul dintre rafturi. // Flăcări prinseră să joace de-a lungul unui perete, apoi de-a lungul altui perete, pe urmă acestea se înălțară pâlپând apocaliptic prin toată acea incintă care fusese gazda uneia dintre cele mai mari biblioteci din Europa...” (Nicolae Dabija, „Biblioteca arsă”, în *Manifest de unire*, pp. 236–238)

Rănită fiind de vandalismul frecvent în istoria basarabeană, imaginația – absorbind informația orală, frustă, care ar merita, de bună seamă, să fie păstrată într-o antologie a răului („*La Chițcani mi s-a povestit că «după suspendarea activității mănăstirii Noul Neamț, niște activiști din localitate au încărcat din arhiva acesteia câteva căruțe cu hârtii străvechi, incendiindu-le»*”) – a creat, printr-o hiperbolizare motivată poetic, tabloul apocaliptic, rechizitorial, din culorile căruia se umflă indigena, odioasa figură a brutei imbecile, cea pitită sub epoleții de activist de partid, care nu putea accepta că pe lume ar avea dreptul să existe și alte cărți în afara celor bătute cu secera și ciocanul de avortonii tătucului Stalin: „*Pe un deal de peste sat – / cărți cu filan-gălbenită / descărcate-s, ca nutrețul, / cu o furcă ruginită. // Iarăși ard în gheenă sfinții. / Lângă trunchiul unui tei / vântul suflă-n zări cenușa / Psaltirii lui Dosoftei. // Fumul se-ncâlcește-n arbori; / flacăra mușcă din ram. / Fură foc, blagocestiva / barbă a lui Varlaam. // Iar în cimitirul mic, / iar mai jos, lângă câmpie, / se aud copiștii vechi / mocoșindu-se-n*

sicrie. // Parcă nu ard cărți; diecii / parcă sunt cuprinși de foc – / și, cum multe se vor scrise, / nici nu se clintesc din loc. // Parcă nu ard cărți, ci bolta / s-a surpat peste țărâne, / de rămâne arsă iarba, / cea de azi și cea de mâine... // ... Și-au ars cărți, atunci, o noapte, / pe cel deal de bolovani, / și bătu și-un vânt năprasnic, / dinspre rug către Chițcani. // Iar a doua zi, în zori, / satul se trezi – mirat – / în cenușa celor cărți / pân-la streșini îngropat.” („Rug la Chițcani”)

Focul lui Gurev și focul Poetului, adăugăm, ilustrează ambivalența simbolului *rug*, primul, focul lui Gurev, fiind eminentement distructiv, așa cum am arătat mai sus, cel de-al doilea, focul Poetului, dovedindu-se creator prin excelență, praxisul întemeierii scriiturii și arderea pe *rug* fiind sinonime („*Poeți care-și scriu poeziile-n săli de lectură / și poeți care și le scriu pe câmpul de luptă / cu propriul sânge: pădurile / cântate de ei înfrunzesc. // Poetul suit pe rug, pe rugul aprins / cu propriile lui cărți mi-l amintesc / eu, care chiar acum / îmi citesc această poezie ca un străin.*” – „*Eseu*”, 4), de-aceea figura eului – în viziunea lui Dabija – va lua proporții de stihie zămislitoare („*Nu mai are pe ce-și scrie poezia: / cuvintele lui incendiază hârtia. // E de-ajuns să le-adune pe foaie – / și ea e cuprinsă de vâlvătaie. // A scris pe mese de lemn și pe uși: / n-au rămas din ele decât cenuși. // Pe plăci oțelite le-a încropit / și-a rămas din urmă metal topit. // Bardule, bardule, poate renunți? / A cercat să scrie pe munți: // și ei au curs lavă la vale. / Acum poemele, străpoemele sale, // despre tine, piatră, despre tine, lujere, / și le scrie pe ceruri cu fulgere.*” – „*Bard*”), căreia i se confirmă vocația transvazării în paradigma alchimistului („*Alchimistul*”), pe care codreanul Dabija a pus-o în lumină și altă dată, după ce a suprapus-o peste dimensiunea cristică („*Am, Doamne, treizeci și trei de ani / și-s numai bun de răstignit, / și-s numai bun de pus pe crucea / poemului desăvârșit*” – „*Vârsta de trecere*”), căci obsesia perfecțiunii în artă ne divulgă o constantă a gândirii dabijiene.

Multiplicându-l pe rudimentarul Gurev și continuând diabolica strategie partinică, cenzura l-a transformat pe neajutoratul intelectual basarabean într-un cobai, astfel fiind lovit poporul în șira spinării („*După 28 iunie 1940 a avut de suferit întregul popor al Basarabiei. Dar se pare că cel mai mult s-a lovit în intelectualitate. Or, în orice*

*perioadă din istorie intelectualitatea reprezintă conștiința de sine a unei colectivități. Odată decapitată intelectualitatea, credeau și cei care s-au lăsat peste noi, poți face dintr-un neam sau altul – ca dintr-o bucată de plastilină – orice.” – Nicolae Dabija, „1989 – Anul când Dumnezeu a fost Român...”, în *Manifest de unire*, p. 216), astfel arestările și deportările în congelatorul Siberiei făcând parte din peisajul coșmaresc al vremurilor, începând cu 12/13 iunie 1941, astfel retragerea de cărți din biblioteci ori din librării, topirea sau arderea lor fiindu-ne familiare, dictatura comunistă pedepsindu-i – atroce, dar zadarnic, vedem – pe promotorii antisovietizării: „În cărțile basarabene, pe care le citea cu lupa, cenzura comunistă «descoperea» aproape la tot pasul «diversiuni la adresa statului», «ofense aduse poporului», «idei naționaliste», «gândire literară apolitică etc.», acestea fiind adunate din biblioteci și librării și arse sau «date la topit» (volumele: *Curcubeul de Grigore Vieru*, *Teama de obișnuință de Mihail Ion Ciubotaru*, *Săgeți de Petru Cărare*, *Tot mai departe de Lidia Istrati*, *Descântec de alb și negru de Dumitru Matcovschi*, *Tobultoc de Dumitru Moldoveanu*, *Hora luminii de Gheorghe Cutasevici ș.a.*), dar aceste «măsuri» ale partidului menite să ideologizeze literatura basarabeană în direcția dorită n-au dat nici pe departe rezultatele scontate”. (Nicolae Dabija, „1989–Anul când Dumnezeu [...]”, în *Manifest de unire*, pp. 216–217)*

Ceea ce autorul versului „*Lăsați salcâmul să-nflorească!*” vrea să le transmită piromanilor – Erostrat și Nero, Omar și Gurev, simbolic gândind – este că el, blajinul Orfeu descălecând din Codrenii torturatei Moldove, nu se numără printre adoratorii focului, ci ai măslinului înflorit, ai bibliotecilor găfâind de forfota cititorilor, nu ai cenușii cărților, nu ai pogromului. Chiar dacă există mulți surzi și mulți orbi, mulți detractori ieșiți din rea sămânță și mulți trădători din vocație sau din dulce simbrie, poetul, romancierul și jurnalistul Dabija – a cărui viață arde în câmpul de luptă al neamului său mușcat de pandaliile istoriei – simte prezența binefăcătoare a celor ce îi sunt aidoma, alcătuind confreria protectoare a culturii naționale, a limbii lui Mihai Eminescu, în care „*Toată lumea plânge*”, în care „*Râde un pământ*” (Grigore Vieru), promovatoare a imperativului reîntregirii statale („*Intelectualii din această parte de lume au fost dintotdeauna grănicerii culturii*”

române. Pentru ei limba română a fost la fel de importantă ca și teritoriul țării. Ei au încercat să recupereze teritorii (pierdute de alții) cu ajutorul logosului, al limbii vorbite, al culturii, al cărților scrise și de multe ori le-a reușit.” – Nicolae Dabija, „Poezia e un gest de protest [...]”), dar și ne avertizează – cu adânc năduf, pe bună dreptate – că au existat și condeieri care „ridicau în slăvi regimul, elogiind cotropitorii”, în vreme ce „alții au fost puși la zid și împușcați pentru grava «crimă» de a vorbi și a scrie românește” (Nicolae Dabija, „1989 – Anul când Dumnezeu [...]”, în *Manifest de unire*, p. 216).

În relația cu scriitorii – și nu doar cu ei – dictatura comunistă și-a făcut mendrele cu indecență, proletcultiștii fiind loazele prostituției cultural-statale impardonabile. Înainte de 1989, poetul Dabija se răzvrătea împotriva unei realități care îl oripila, modul său de a reacționa luând forma pamfletului. Avem în vedere „*Poetul de curte*”, text scris în 1985 și inclus în cartea *Aripă sub cămașă*, tipărită în 1989. Aici – în „*Poetul de curte*” – se imaginează jalnicul „*turnir de poezii*”, concurenții fiind „*noi, poeții lui de curte*”, „*poeții lui cu fermoar la gură*”, care cântă cu obstinație „*la surle și la vechi țambale*”, care „*leșină de frică lângă tron*”, idolul rimacilor nefiind altcineva decât dictatorul megaloman, cel ce este „*mic de stat, mai cât andreaua*”, cel ce este „*pus pe cal cu macaraua*”, cel ce poruncește ca laurii „*să li se deie – bunilor poeți, / iar celor slabi – să li se taie capul*”, cel ce „*pentru o strofă genială*” te recompensează, caraghios, c-o „*ploscă cu rachiu*”, cel ce se gudură doar să „*îi slăvim în rime noi caftanul*”, cel ce „*ne muștră, blând de tot, cu buzduganul*”, dacă „*nu-i place-un imn sau vreun rondel*”, cel ce „*pentru o rimă proastă*” îți dă „*cu dosul palmei peste gură*”, cel ce viclean se amuză simulând stimularea libertății de gândire și de exprimare („*Aș mai putea atunci să cred pizmașă-mi gură / că la turnir când iese, curajos, / acele suliți ce se rup de-a lui armură / făcute-s dintr-un seu fărâmicios?!*”), cel ce managerizează uzinele de proslăvire, însă pisează disidența, câtă se poate înfiripa: „*Ce fericire, n-orice dimineață, / solda primită în ajun s-o numeri / și să te bucuri, mut, ca o paiată, / că scăfârliă îți mai stă pe umeri.*” („*Poetul de curte*”)

Care să fi fost consecințele acestui „*turnir de poezii*”? Să fie dospirea sentimentului de înghețare într-un ambient uniformizator,

concentraționar, labirint al ignominiei fetide și al kitsch-ului patriotard vexatoriu, în care să izbutești să te păstrezi cât mai puțin maculat reprezintă singurul eroism pe care ți-l poți permite, dacă nu ai stofă de actor sinucigaș, așa cum uneori se întâmplă, spre satisfacția cititorului bolnav de egoism, dar și în favoarea păstrării pe soclul cel înalt a figurii Orfeului închis în exemplaritatea lui aproape inumană?

Poeții „*cu fermoar la gură*” și mierla „*crescută cu grăunțe*” – care „*s-a dezvățat demult să zboare*”, care mută „*umblă printre orătănii*” și „*adoarme grasă pe stinghii*”, care „*timpu-și pierde-n căutarea hrăniei*” ori „*batjocorită de copii*” (amintindu-ne, întrucâtva, de „*Albatrosul*” lui Baudelaire), care „*a schimbat un cer fără hotare / pe o troacă plină cu grăunțe*”, al cărei cântec „*tot mai mult aduce-a râgâit*” („*Mierla domesticită*”) – sunt „*gemenii*” deșelați de propria micime, inapți să își dinamiteze „*cumințenia*” literară („*cumințenia comite cele mai multe erori*” – „*Vin vremi*”), să își asume condiția mesianică, martiriul, spre deosebire de alții, care inezitant o și fac („*Chiar când de cai târâți is prin cetate, / când – drept răsplăta-s – mieruiți cu fală, / ori sunt bătuți cu vergile la tălpi: / poeții nu au dreptul la greșeală.*” – „*Dreptul la eroare*”), primii – poeții „*cu fermoar la gură*” și mierla „*crescută cu grăunțe*” – uitând ori prefăcându-se că uită că întotdeauna „*cântecele cele mai frumoase / s-au scris între viață și moarte*” („*Profet fals*”).

Strigătul „*Lăsați salcâmul să-înflorească!*” din „*Lăsați salcâmul*”, nu întâmplător dedicat lui Vladimir Beșleagă, prozatorul de obârșie transnistreană, poate fi temelie și de manifest politic, și, de ce nu?, de artă poetică. *Salcâmul*, fitosimbol al Moldovei de la est de Prut, trebuie „*să înflorească*” slobod și firesc, dincolo de samavolniciile rostogolindu-se din ranița barbarului Gurev, devenind simbol el însuși, care și-a făcut o ignobilă și reprobabilă religie din născocirea de popoare, de culturi și de limbi, „*să înflorească*”, reluăm, după legile, după visul maicii Țării, în mijlocul căreia și ființa poetului s-ar bucura de blândețea altor anotimpuri, fără să aibă sumbra perspectivă a botniței și a gherlei.

Discursul imperativ din „*Lăsați salcâmul*” creionează poetica firescului („*lăsați să-și facă lucrul său*”), care nu maschează pledoaria pentru scriitura văzută ca o brută, agrestă eliberare a eului. „*Să fii firesc*”

e foarte greu!”, căci firescul nu îl primești ca blazon familial, ci îl crezi din voință și din har prin praxis îndelung, care nu exclude repetate, necesare sacrificii scripturale. Să fii tot timpul în acord cu profunzimea cristaline ale ființei tale înseamnă să fii tot timpul refractar comenzilor oficiale, și celor virulente, și celor insidioase („*Nici în tulpina-i feciorească / nu bateți cuie cu pancarde*”, „*nu-l ghintuiți cu scoabe grele*”), care te-ar împinge – în caz de supunere poltronă, năimită – la stâlcirea identității de bard: „*Lăsați salcâmul să-nflorească! / Sub el, grăbit, n-apludați / când floarea șade să se nască / căci s-ar putea s-o speriați! / Lăsați salcâmul să-nflorească! // Nici în tulpina-i feciorească / nu bateți cuie cu pancarde: / «SALCÂMUL A-NFLORIT! TRĂIASCĂ!» / Nici nu-l mutați pe bulevarde – / lăsați salcâmul să-nflorească! // Lăsați să-și facă lucrul său... / Când stau mulțimi să se uimească – / să fii firesc e foarte greu! / Lăsați salcâmul să-nflorească, / lăsați să-și facă lucrul său. // Lăsați să-și ningă floarea-n stele / și crengile să-și vâlvorească, / nu trageți mugurii din ele, / nu-l ghintuiți cu scoabe grele – / lăsați salcâmul să-nflorească!*” („*Lăsați salcâmul*”)

Captiv într-o Moldovă în care nicio „*ieșire la mare*” nu se întrezărește („*Ce să fac, Doamne, cu-atâtea corăbii / când nu mai am ieșire la mare?!*”), într-o „*bucățică de Asie, lățită peste Europa*” („*Ieșire la mare*”), Dabija, apostol al românismului, acuză tirania zidului „*surd, ca o moarte*” și a lanțului care îl priponește de podea, vasăzică dictatura istoriei carniere, de aici, din cruda noastră închisoare, poetul „*vorbindu-și*”, în discursul liric, ființa cea ruptă între prezentul găfâind de semnele irecuzabile ale carnajelor (tranșee, blindaje) și viitorul posibil, epurat de traumele acestui prezent. Acum și aici, în pofida orgoliului auctorial înteițit, poezia nu-i decât o „*fereastră în zid*”, desenată, o deschidere înșelătoare, necesară, tămăduitoare: „*Desenez o fereastră în zid, / în zidul surd, ca o moarte, / și mă prefac c-o deschid / și privesc pân' departe. // Doamne, ce sfinte peisaje / dat mi-i să văd uneori: / ce arbori cresc pe blindaje, / sau pe tranșee – ce flori! / După ce de acestea mă-mbăt, / cum de ore nu mai țin cont, / închid ochii atuncea: să văd / ce e dincolo de orizont. // Soarele șade în ierbi încâlcit, / pământu-i de spice mai greu; / și aproape că sunt fericit / în fața*

peretelui meu. //... Desenez o fereastră-n zid, și / se cască-o spărtură: în ea / m-aș teme să cad – de n-aș fi / legat cu un lanț de podea.” („Zidul”)

Singură poezia nu sfredelește zidurile și nu le dărâamă niciodată, chiar dacă tocmai asta își propune și chiar jură că o și face, însă ea le mângălește, le desfide, le denunță, clipă de clipă anunțându-le ba subrezirea, ba năruirea, la care îi va fi recunoscută partea de contribuție, ceea ce nu-i deloc nici insignifiant, nici umilitor, nici rizibil, ci vrednic de ținut minte și de urmat, astfel că rostogolirea *clipei* în *mit* se legitimează întru totul: „Își laudă sub arborii ninși / viața – unica-i marfă, / cu nervii proprii întinși / în loc de strune pe harfă. // Cum trece – se face, brusc, zi / în fiece murmur și șopot – / umbra lui cade pe zid, și zidul / se dărâamă cu zgomot! // Când cântă: o moarte se amână / și iarba se face mai verde... / Cuvintele-arar le îngână / ca și cum, de le-ar spune, le-ar pierde... // Nemaștiind în vechi lumine – / (o, îndoieli atâtea cernu-!) / etern – din urma-i, cine vine: / Euridice sau infernul?!” („Orfeu”).

Bibliografie

1. Nicolae Dabija, Aripă sub cămașă, 1989.
2. Nicolae Dabija, Mierla domesticită, 1992.
3. Nicolae Dabija, Fotograful de fulgere, 1998.
4. Nicolae Dabija, Privighetori împăiate, 2009.
5. Nicolae Dabija, Făclia credinței. Mesaje din Basarabia, 2012.
6. Nicolae Dabija, Manifest de unire, 2013.
7. Mihai Cimpoi (coord.). Poetul ca Apostol. Nicolae Dabija – 65. Eseuri.
8. Referințe critice (2013) „*Poezia e un gest de protest contra dezordinii lumii*” (interviu: Lili Bobu – Nicolae Dabija, în Convorbiri literare, mai 2014).